

## Výukový model rozhovoru participace

Dívka: 13 let

Důvod participace: úprava poměrů po rozvodu rodičů

Příprava participace:

- Edukace rodičů v souvislosti s významem, účelem a průběhem participace
- Příprava dívky před příchodem k soudu (otázky příchodu k soudu a průběhu celého setkání – kdo dítě vyzvedne, zda/že bude muset projít bezpečnostní rámem, kde bude čekat po skončení pohovoru, zda si s sebou může vzít svého důvěrníka, „bezpečnou osobu“).

Níže jsou uvedeny modelové otázky a postup rozhovoru, které je možné při participaci s dětmi využít (barevně jsou odlišeny různé typy otázek, které v rozhovoru zaznívají). Otázky mají v rozhovoru různou funkci (navázat vztah, „rozmrazit“ komunikaci, ověřit vůli dítěte k participaci a srozumitelnost jeho následků), zjišťovat názor, ukončit rozhovor).

Při participaci je zcela běžné a vhodné, když soudce mluví více než dítě.

Typologie otázek

- **Zapojení dítěte do nastavení procesu participace posílí jeho vnímání vlastní role (role jeho názorů a přání) v projednávání případu. Již od počátku je zjevné, že jeho osobnost je respektována.**
- **„Zahajovací“ otevřená otázka.**
- **Otázky ověřující, zda bylo dítě opatrovníkem/rodiči na setkání se soudcem připraveno a zda rozumí pravidlům participace.**
- **Přípravné otázky sloužící k zahájení konverzace, uvolnění dítěte, navození příjemného komunikačního prostředí.**
- **Otázky, kterými zjišťujeme, jak se dítě orientuje v situaci (od koho primárně čerpá informace), což je jeden z ukazatelů, jak velkou váhu dát jeho názorům.**
- **Samotné zjišťování názorů a přání dítěte.**

Soudce: Dobrý den Petro, jmenuji se Jiří Dlouhý a jsem soudce, který řeší Vás a Váš čas, který budete trávit s rodiči po jejich rozvodu. Máte 13 roků, tak jsem se chtěl zeptat, jestli Vám bude příjemnější, když Vám budu vykat nebo tykat. (posílení vnímání vlastní role dítěte v procesu participace)

Dívka: *Můžete mi tykat.*

Soudce: Tykat, perfektní. Mně můžeš říkat pane Dlouhý.<sup>1</sup> A ještě Ti dám na výběr, jestli by sis raději povídala v mojí kanceláři nebo v jednací síni. Pokud si budeme povídat v jednací síni, tak se náš rozhovor bude nahrávat a rodiče si budou moci tuto nahrávku kdykoli

---

<sup>1</sup> Pozn.: Dítě by mělo vědět, jak oslovit soudce (pane/í soudce/soudkyně, pan/í předsedo/předsedkyně, pane Dlouhý, pane Jirko). Doporučuje se, aby způsob oslovení dítě znalo ještě před příchodem k soudu (z tištěných materiálů) z rozhovoru s rodiči nebo kolizním opatrovníkem, na místě je pak zopakováno.

pustit. Pokud se budeme bavit v mé kanceláři, tak to, co si řekneme, sepíšeme na papír a tomu se říká protokol. I ten si mohou rodiče kdykoli přečíst. Je to tak srozumitelné?

*Dívka:* *Ano.*

*Soudce:* Nebo potřebuješ ještě něco vysvětlit?

*Dívka:* *Ne.*

*Soudce:* A půjdeme tedy do jednací síně nebo do mé kanceláře? (posílení vnímání vlastní role dítěte)

*Dívka:* *Do kanceláře.*

*Soudce:* Dobrá tak do kanceláře, pojďme tam.

*Soudce:* Ještě než začneme, tě chci ujistit, že je náš rozhovor pro mé rozhodnutí moc důležitý. Je ale fér, abys věděla, že se jako soudce nemohu řídit jen Tvými názory nebo přáními. Musím zohlednit i jiné věci, mám totiž povinnost rozhodovat v nejlepším zájmu dětí. A určitě víš, že ne vše, co si děti přejí, je v jejich nejlepším zájmu. Každopádně, Tvůj názor je důležitý. **Víš, proč jsi tady?** (zahajovací otevřená otázka)

*Dívka:* *Vím, je to protože se rodiče rozvádí.*

*Soudce:* Máš pravdu. Máma a táta se chtějí rozvést. **Víš, že Tě před soudem zastupuje paní Černá, která je tu teď s námi?** (ověřující otázka)

*Dívka:* *Ano.*

*Soudce:* **Vysvětlila Ti, co se dnes bude dít?** (ověřující otázka)

*Dívka:* *Ano.*

*Soudce:* Tak já to jen zopakuji. Když se chtějí rodiče rozvést, musí předtím soudce rozhodnout, jak to po rozvodu bude s jejich společným dítětem. Rozhodnout musí hlavně o tom, jak přesně se bude který rodič o dítě starat. A protože už máš 13 roků, tak jestli budeš chtít, rád si poslechnu, co si o tom všem myslíš, a odpovím Ti na otázky, pokud nějaké budeš mít. Ještě znovu Tě upozorním, že o tom, co si tady budeme povídat, sepíšu záznam, kterému se říká protokol, a potom s ním seznámím rodiče. Takže vše, co mi řekneš, se dozví. Pokud bys o něčem mluvit nechtěla, hned mi to řekni a přestaneme. Samozřejmě můžeš kdykoliv říct i to, že něčemu z toho na co se ptám, nerozumíš, nebo odpověď neznáš. (Názor x přání) **Rozumíš všemu, co jsem teď říkal?** (ověřující otázka)

*Dívka:* *Ano.*

*Soudce:* **Souhlasíš tedy s tím, abychom si o tom, co se děje povídali?**<sup>2</sup> (ověřující otázka)

---

<sup>2</sup> Pozn: Průběžně během rozhovoru je vhodné používat otázky Rozumíš? Souhlasíš? Jedná se o pravidlo RoSo. Snižuje úzkost dítěte a zvyšuje jeho kompetenci k rozhovoru.

*Dívka: Ano.*

Soudce: Ale ještě než se k tomu dostaneme, mi prosím řekni něco o sobě<sup>3</sup>. *Třeba kam chodíš do školy a co tě v ní nejvíce baví? (uvolnění dítěte, navození příjemné atmosféry)*

*Dívka: Chodím do sedmé třídy na Tyršovu školu. Nejvíce mě baví angličtina a biologie.*

Soudce: Angličtina a biologie, to je zajímavé. *Už jsi přemýšlela, co bys chtěla dělat za povolání a na jakou jít střední školu? (uvolnění dítěte, navození příjemné atmosféry)*

*Dívka: Asi bych chtěla být učitelka jako mamka.*

Soudce: *A chodíš do nějakých kroužků? (uvolnění dítěte, navození příjemné atmosféry)*

*Dívka: Chodím na angličtinu a hraju volejbal.*

Soudce: *Jak máš angličtinu a volejbal často? (uvolnění dítěte, navození příjemné atmosféry)*

*Dívka: Skoro každý den, angličtinu mám v pondělí a volejbal v úterý a čtvrtek.*

Soudce: *A jak se Ti teď daří? (uvolnění dítěte, navození příjemné atmosféry)*

*Dívka: Jde to.*

Soudce: Teď bych si potřeboval trochu vyjasnit, jaký máš s rodiči vztah a co spolu rádi děláte. Začnu mamkou. Jak s ní teď vycházíš? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: S mámou bydlím a rozumíme si.*

Soudce: A táta? Jak vycházíš s ním? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Táta se odstěhoval a moc se s ním nevidám.*

Soudce: Co znamená, že se s tátou moc nevidáš? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Stalo se to, že nechci být i s jeho přítelkyní, a proto se už tolik nevidáme. On je s ní furt. Já chci trávit čas i s ním sama.*

Soudce: Kdy jsi s ním byla naposledy? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Asi před měsícem.*

Soudce: A co jste spolu dělali? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Byli jsme v na procházce a potom v kině.*

---

<sup>3</sup> Pozn.: Je důležité zvolit vhodné „rozmrazovací“ otázky, abychom již prvními dotazy dítě nezacyklili v negaci (např. Nevhodné otázka: „A chceš si se mnou povídat?“ ...NE)

Soudce: Jste spolu v kontaktu i jinak? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Občas si napíšeme před Whatsapp.*

Soudce: Už jsem ti říkal, že musím rozhodnout o tom, jak budeš po rozvodu s mámou a jak s tátou. **Jak by sis to představovala Ty? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Chtěla bych být u mámy.*

Soudce: **Co to znamená? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Že budeme společně bydlet a tak.*

Soudce: **A táta? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: K němu bych chodila, když by se mi chtělo.*

Soudce: **Asi si nedovedu představit, co to pro Tebe znamená „jak by se mi chtělo“. Můžeš mi prosím říct víc? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Nelíbí se mi být s tátovou přítelkyní. Chodí s námi všude. A taky mi vadilo, když táta křičel po mámě.*

Soudce: **Co by mohli rodiče nebo jenom táta udělat proto, aby se Ti za tátou chtělo? <sup>4</sup> (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Asi by mi pomohlo, kdybych s ním mohla být sama.*

Soudce: Probírala si tyto věci s rodiči nebo někým jiným? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Mluvila jsme o tom jen s mámou.*

Soudce: Co Ti k tomu máma řekla? (orientace dítěte v situaci, váha názoru dítěte)

*Dívka: Ona pořád pláče. Říkala, že to bude časem dobré.*

Soudce: Dobře. **Chtěla by ses ještě na něco zeptat? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Ani ne.*

---

<sup>4</sup> Pozn. Tento typ zjišťovacích otázek směřovat spíše do druhé poloviny rozhovoru. Ptát se otevřenými otázkami bez manipulativního charakteru: otázka směřující k očekávání je bezpečná (dítě určitě má nějaké očekávání směřující k jeho budoucímu životu, i rozhovoru se soudcem, možnost očekávání verbalizovat dítě neohrožuje). Následující otázky směřují spíše k tomu, co mohou rodiče udělat proto, aby se dítě cítilo v situaci komfortně. Jak k takovému názoru dítě dospělo (je vhodné se vyvarovat otázek, které mohou v dítěti vyvolat pocit viny, nebo toho, že něco z toho, co řeklo je špatně).

5. rodinněprávní symposium: Participace dítěte v opatrovnickém soudním řízení/Příloha č. 2

Soudce: Zkusím teď zopakovat, co si mi dnes řekla. At' vím, že jsem Tě pochopil správně. Bydlíš teď s mámou, táta se odstěhoval, má přítelkyni a Ty za ním chodíš tak jednou za měsíc. **A chtěla bys, aby to stejně bylo i po rozvodu rodičů. Je to tak? (samotné zjišťování názorů a přání dítěte)**

*Dívka: Ano. Mám naše ráda oba, ale chci být víc doma, s mamkou.*

Soudce: Dobrá. Děkuji, že si mi řekla své přání. Je to pro mé rozhodnutí moc důležité. Je ale jak už jsem říkal, jako soudce nemohu řídit jen Tvým přáním. Musím zohlednit i jiné věci, mám totiž povinnost rozhodovat v nejlepším zájmu dětí. Řeknu Ti teď, jak to bude probíhat dále. Příští týden mám jednání s rodiči, a pokud se nestane nic nepředvídatelného – například, že by jeden z nich k soudu nepřišel, rozhodnu. **Jak by ses o tom rozhodnutí chtěla dovědět? Je několik možností. Můžeš přijít znovu ke mně a já Ti ho vysvětlím, nebo Ti o něm mohou říct rodiče, nebo Tvoje zástupkyně. Můžeš si vybrat.**

*Dívka: Chci, at' mi to řekne máma.*

Soudce: Fajn. **Mohu pro Tebe ještě něco udělat? Chceš se na něco zeptat? Anebo mi ještě něco říct?** Nemusíme se bavit jen o případu. Kdyby Tě třeba zajímalo, co vše se řeší u soudu, nebo pokud bys chtěla vidět jednací síň, řekni si...

*Dívka: Asi ne.*

Soudce: Dobře, děkuji, že jsi přišla a že jsme si mohli popovídat.

**Pozn. pro soudce:**

**Sdělení dítěte není možné formou ctrl+c a ctrl+v vložit do rozsudku a jeho odůvodnění.**